

УДК 37.016:811.581]-021.161](477)](045)

ДОСТУПНІСТЬ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ ЯК НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ В УКРАЇНІ

Чжу Цзінтао, доктор юридичних наук, кандидат філологічних наук, доцент, Тяньцзиньський університет іноземних мов (Тяньцзинь, Китайська Народна Республіка).

ORCID: 0009-0001-6263-9788

E-mail: zhuoffice11@163.com

У статті аналізується зростаючий інтерес українських громадян, зокрема здобувачів освіти, до вивчення китайської мови, що обумовлено кількома факторами: успіхами Китаю на світовій арені, політикою відкритості, розширенням Інститутів Конфуція, а також стратегічним партнерством між Україною та КНР. Окреслюються основні напрямки співпраці у сфері вищої освіти, зокрема академічний обмін і спільні програми навчання. Відзначається важливість створення умов для викладання китайської мови в українських університетах, а також виявлені проблеми, з якими стикаються заклади освіти, такі як нестача кваліфікованих викладачів і навчального обладнання. Стаття закликає до подальших досліджень та вдосконалення умов викладання китайської мови в Україні, підкреслюючи значення міжнародної співпраці та підтримки з боку китайських установ.

Ключові слова: китайська мова; Україна; освіта; Інститут Конфуція; міжнародна співпраця; академічний обмін; заклади вищої освіти; викладання мов.

AVAILABILITY OF CHINESE LANGUAGE AS AN ACADEMIC DISCIPLINE IN UKRAINE

Zhu Jingtao, Doctor of Juridical Sciences, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Tianjin Foreign Studies University (Tianjin, China).

E-mail: zhuoffice11@163.com

This article explores the increasing interest among Ukrainian citizens, particularly students, in learning the Chinese language. This trend is influenced by several key factors: China's significant achievements on the global stage, its open-door policy, the expansion of Confucius Institutes, and the strategic partnership between Ukraine and the People's Republic of China (PRC). The article discusses various dimensions of collaboration in higher education, including the development of academic exchange programs and joint educational initiatives aimed at enhancing mutual understanding and cooperation. The study highlights the critical importance of establishing favorable conditions for teaching Chinese in Ukrainian universities. It identifies several challenges that educational institutions face, such as a shortage of qualified Chinese language instructors, inadequate teaching resources, and limited opportunities for student engagement with native speakers. Additionally, the article emphasizes the need for improved infrastructure and institutional support to facilitate effective language instruction. The findings suggest that while there is a growing demand for Chinese language education in Ukraine, many higher education institutions currently lack the necessary organizational and economic resources to meet this demand. The article calls for further research to investigate the barriers to implementing Chinese language programs and to explore potential solutions, including increased international collaboration and support from Chinese organizations.

Keywords: Chinese language; Ukraine; education; Confucius Institutes; international cooperation; academic exchange; higher education institutions; language instruction.

З кожним роком все більше і більше громадян України, в першу чергу здобувачі освіти, вивчають китайську мову. Ця тенденція ґрунтується на кількох фундаментальних чинниках, а саме:

- Успіхи Китаю на глобальній арені, у тому числі в політичній, економічній, гуманітарній, культурній сферах. Протягом останніх років, економіка Китаю демонструє високі темпи зростання. За обсягом фізичного капіталу китайська економіка на сьогодні є першою в світі. Китай перетворився на одну з найвпливовіших країн світу, яка відіграє важливу роль у глобальній політиці [7].
- Реалізація в Китаї політики відкритості, завдяки чому для багатьох громадян світу, у тому числі і громадян України, з'явилися широкі можливості організації плідної співпраці з китайськими партнерами, у тому числі в академічній сфері [6].
- Подальше розширення мережі Інститутів Конфуція, які дають здобувачам (слухачам) можливість досконалого вивчення китайської мови. У світі функціонує понад 500 Інститутів Конфуція, у тому числі в Україні – 5 [5; 8].
- Цілком очікуване зростання інтересу українських слухачів до вивчення східних мов, особливо китайської мови [5; 8].
- Збільшення кількості виходців з Китаю – викладачів китайської мови, які застосовують сучасні методики [5; 8].

З огляду на це, мета статті полягає в аналізі зростаючого інтересу до вивчення китайської мови серед українських громадян, зокрема студентів, та вивченні основних факторів, які сприяють цьому інтересу. Автор також ставить за ціль визначити ключові проблеми, з якими стикаються українські заклади освіти при організації викладання китайської мови, а також підкреслити важливість міжнародної співпраці та підтримки для покращення умов навчання китайської мови в Україні.

Варто зазначити, що між Україною та КНР встановлено відносини стратегічного партнерства. Китай беззаперечно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України, тоді як Україна незмінно дотримується політики «одного Китаю». На сьогодні договірно-правова база двосторонніх відносин охоплює понад 300 документів, з яких майже дві третини належать до «основного списку» (угоди та договори).

Співпраця між Україною та Китайською Народною Республікою у сфері вищої освіти охоплює численні напрями розвитку:

- розвиток співробітництва у сфері вищої освіти (міждержавного та міжурядового);
- розвиток нормативно-правової бази з питань вищої освіти між Урядами і органами влади України та КНР;
- організація спільних заходів у галузі вищої освіти (конференцій, форумів, виставок тощо);
- втілення програм академічного обміну;
- обмін студентами задля навчання у ЗВО України та КНР.

Між Україною та КНР укладено міжурядову Угоду про спільне визнання диплому про освіту та вчене звання. Згідно Угоди, Українська і Китайська сторони визнають атестати про повну загальну середню освіту, видані іншою стороною, як

документ, який дає право на вступ до ЗВО, а також всі дипломи, видані закладами професійної освіти (коледжі, університети тощо). Також двосторонньо визнаються дипломи про присвоєння вчених звань.

Міжвідомчу Угоду про співробітництво в галузі освіти у новій редакції підписано 2012 року, за якою починаючи з 2013 року кількість державних стипендій (що одна сторона забезпечує студентам іншої сторони) збільшилась в чотири рази: з 25 до 100.

Відповідно до Угоди, сторони поклали на себе такі двосторонні обов'язки:

- «обмін зразками підручників, посібників, навчальних програм, аудіо- і відеоматеріалами, тестами для середніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів;
- вивчення історії, мови і літератури, географії та фольклору обох держав;
- обмін студентами, аспірантами, докторантами, стажистами і викладачами;
- обмін науковими і науково-педагогічними працівниками для проведення спільних наукових досліджень» [6, с. 81].

Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба заявив, що український уряд вживає необхідних кроків для сприяння вивченню китайської мови, адже нею розмовляють понад 1,5 мільярда людей в усьому світі, і вона є однією з офіційних мов Організації Об'єднаних Націй. Відкриття нових мовних версій офіційного сайту України спрямоване на просування України серед потенційних туристів, які цікавляться Україною, тих, хто тільки починає відкривати для себе Україну, тих, хто планує торгівлю і бізнес з Україною, а також тих, хто навчається в Україні. Ukraine.ua, будучи частиною системної іміджевої роботи Міністерства закордонних справ для іноземців у різних галузях, допомагає сформувати перше враження про Україну і позитивний образ України, спілкуючись рідною мовою глядача.

У створенні китайськомовної версії Ukraine.ua беруть участь студенти та викладачі кафедри мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії Київського національного університету імені Тараса Шевченка, дипломати Посольства України в Китаї та носії мови.

Потужним каналом для вивчення китайської мови в Україні є Інститути Конфуція. При закладах вищої освіти України створено 5 Інститутів Конфуція, в яких викладається китайська мова: в Луганському національному педагогічному університеті ім. Т. Шевченка (з 2007 року), в Київському національному університеті ім. Т. Шевченка та Харківському національному університеті ім. Каразіна (з 2008 року), у Південноукраїнському національному педагогічному університеті ім. К. Ушинського (з 2012 року), а також в Київському національному лінгвістичному університеті (з 2013 року).

Створені в Україні Інститути Конфуція пропонують не лише вивчення китайської мови, а й широкий спектр освітніх і культурних заходів, включно з лекціями провідних професорів з Китаю, виставками фотографій, каліграфії та творів мистецтва, переглядами китайських фільмів, майстер-класами з тайцзицюань та концертами китайських артистів.

Інститут Конфуція в Луганському національному педагогічному університеті імені Т. Шевченка на VIII Міжнародній Конференції Інститутів Конфуція, яка проходила 7–8 грудня 2013 року у Пекіні, був визнаний кращим в світі за підсумками

2012 року. З огляду на це досягнення, Штаб-квартира Інститутів Конфуція запропонувала надати підтримку Луганському національному педагогічному університеті імені Т. Шевченка у відкритті спеціальності «Китайська мова» (забезпечення навчальною та методичною літературою, фінансування відряджень науково-педагогічних працівників тощо).

За повідомленням Міністерства освіти і науки України, в даний час ведуться переговори про відкриття Інститутів Конфуція при технічних університетах України [2].

14 грудня 2012 року при Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова був відкритий Культурний центр КНР. У зазначеному центрі українські громадяни, в тому числі студенти, можуть отримувати актуальну інформацію про сучасне політичне та економічне життя в КНР, історію та культуру Китаю, вивчати китайську мову і літературу, а також отримувати консультації про можливості отримання освіти або продовження навчання в провідних вищих навчальних закладах КНР (за програмами обміну або за свій рахунок) [3].

Згідно наявних даних, заклади вищої освіти України (в основному це «класичні університети», а також окремі педагогічні заклади) здійснюють викладання китайської мови [2; 3]. У 2021 році серед закладів вищої освіти України було проведено експертне опитування на тему «Основні проблеми організації вивчення китайської мови у закладах вищої освіти України». Надійшло 17 заповнених анкет.

Аналіз надісланих відповідей дозволив виявити такі основні тенденції і проблеми в організації вивчення китайської мови:

- китайська мова досить поширена, її вивчають в багатьох класичних університетах, які надають різноманітні освітні послуги та передбачають високу якість освіти;
- в 6 закладах вищої освіти китайську мову вивчають 534 студента (в середньому 89 студентів у закладі), в тому числі 184 студента, які навчаються на філологічних спеціальностях і вивчають китайську мову в якості основної;
- в ЗВО України китайську мову в більшості вивчають українці;
- китайську мову переважно викладають українські науково-педагогічні працівники;
- у більшості ЗВО до викладання китайської мови залучають висококваліфікованих викладачів (один доктор наук і сім кандидатів наук), і тільки в одному – китайську мову викладають без участі висококваліфікованих викладачів;
- у п'яти вищих навчальних закладах є спеціалізовані відділи (кафедри, центри, навчально-методичні кабінети тощо), що відповідають за викладання та вивчення китайської мови;
- у шести закладах вищої освіти, де викладають китайську мову, студенти висловили бажання поглиблено вивчати китайську мову в рамках навчальної програми. Бажання студентів підтримує й керівництво закладів (зокрема для студентів, які ніколи раніше не вивчали китайську мову);
- основні проблеми які визначають заклади освіти щодо організації викладання китайської мови: нестача кваліфікованих спеціалістів (3 відповіді); відсутність обладнання для навчання (3 відповіді); брак спілкування з носіями мови

(3 відповіді);

- неможливість бути задіяним у програмах академічної мобільності (3 відповіді); низька рентабельність освітньої діяльності (3 відповіді). Також опитувані вказують на відсутність навчального та навчально-методичного забезпечення (2 відповіді); неможливість брати участь у наукових конференціях та науково-методичні семінарах, що стосуються питань вивчення та викладання китайської мови (2 відповіді);
- абсолютно всі респонденти відповіли, що вони бажають встановити або розширити партнерські відносини з китайськими організаціями та установами.

Слід зазначити, що в Україні існує загалом сприятлива законодавча база для викладання та вивчення іноземних мов (зокрема китайської) у закладах вищої освіти.

Основи державної мовної політики України встановлені в Законі України «Про засади державної мовної політики» [1].

Згідно припису пункту 2 статті 5 зазначеного Закону, «при здійсненні державної мовної політики Україна дотримується таких цілей і принципів, зокрема: підтримання і розвиток культурних взаємин між різними мовними групами (підпункт 4); забезпечення умов для вивчення української мови як державної, регіональних мов або мов меншин, інших мов і викладання цими мовами з урахуванням стану кожної мови на відповідних рівнях освіти у державних і комунальних навчальних закладах (пункт 5); розвиток міжнародного обміну з питань, що охоплюються цим Законом, стосовно мов, які використовуються у двох або декількох державах (пункт 7); застосування принципу плюрилінгвізму, за якого кожна особа в суспільстві вільно володіє кількома мовами, на відміну від ситуації, коли окремі мовні групи володіють тільки своїми мовами (пункт 9)» [1].

Невід’ємне право кожного громадянина України на вільний вибір мови навчання. Умовою для цього є володіння державною мовою на рівні достатньому для інтеграції в українське суспільство. Це підтверджено положеннями частини 1 статті 20 вище згаданого Закону [1].

Відповідно до частини 4 цієї статті, державні та комунальні навчальні заклади в установленому порядку можуть створювати окремі класи або групи, де навчання ведеться іншою мовою, ніж загальна мова навчання у закладі, за умов наявності достатньої кількості відповідних заяв від учнів (для неповнолітніх – від батьків або осіб, що їх замінюють) або студентів, згідно із законодавством України про освіту [1].

Згідно з пунктом 5 цієї статті, з метою підтримки нечисленних мовних груп закон встановлює критерії формування малокомплектних освітніх закладів, класів і груп та забезпечує умови для їх функціонування. [1].

Отже, можемо зробити висновок, що державна мовна політика України ґрунтується на загально визначених цивілізованих стандартах, які передбачають можливість вільного опанування громадянами України будь-яких іноземних мов, у тому числі у закладах освіти.

Основним законом, що регулює діяльність закладів вищої освіти, є Закон України «Про вищу освіту» [3]. Частина 2 статті 48 Закону передбачає, що з метою створення умов для міжнародної академічної мобільності заклади вищої освіти мають право ухвалювати рішення щодо викладання однієї або кількох дисциплін англійською

та (або) іншими іноземними мовами, гарантуючи при цьому знання студентами таких дисциплін державною мовою. Частина 3 цієї статті передбачає, що заклади вищої освіти, створені в Україні іноземними державами або їхніми структурними підпорядкованими органами, а також приватні заклади вищої освіти України мають право вільного вибору мови навчання, забезпечуючи при цьому вивчення студентами таких закладів державної мови як самостійного напряму навчання. [3].

Згідно нашої позиції, законодавством України створені необхідні нормативно-правові умови для вивчення у закладах освіти (у тому числі в закладах вищої освіти) іноземних мов, в тому числі китайської мови [1; 2; 3].

Результати проведених розвідок дають змогу констатувати, що багато українських здобувачів освіти виявляють бажання вивчати китайську мову (або в аудиторний час, або одночасно в аудиторний та позааудиторний час), причому переважна більшість здобувачів хотіли б вивчати китайську мову з носіями мови. З економічної точки зору це є чинником попиту певної освітньої послуги (викладання китайської мови). З іншого боку, переважна більшість закладів вищої освіти України в нинішніх умовах не можуть запропонувати таку освітню послугу, як викладання китайської мови.

На нашу думку, необхідно продовжити вивчення проблем і труднощів організації викладання і вивчення китайської мови в Україні, а також причин відсутності викладання китайської мови.

Можна констатувати, що вивчення китайської мови в Україні в цілому є доступним, але слід вжити додаткових заходів для підтримки можливостей вивчення китайської мови здобувачами освіти, у тому числі в закладах освіти.

Зокрема, доцільно продовжити збір емпіричного матеріалу (ознайомлення з досвідом організації викладання китайської мови в деяких закладах освіти, які відчувають специфічні труднощі в питаннях організації викладання китайської мови; збір емпіричного матеріалу – ознайомлення з причинами відсутності викладання китайської мови в деяких закладах освіти, які тим не менше висловлюють бажання організувати викладання китайської мови; проведення поглибленого опитування).

На жаль, нині українські заклади вищої освіти не мають достатніх організаційно-економічних ресурсів для започаткування новітніх освітніх програм, а також розширення наявних освітніх програм, у тому числі в частині широкого викладання китайської мови, навіть незважаючи на наявність попиту з боку студентів (споживачів освітніх послуг). Адже організація вивчення будь-якої іноземної мови, зокрема китайської – це складний процес, який має бути забезпечений спеціалізованим обладнанням, кваліфікованими кадрами, навчальною та методичною літературою тощо [6].

Китайські спеціалізовані організації, у тому числі Інститути Конфуція, і надалі докладатимуть зусиль для надання практичної допомоги закладам вищої освіти України в частині стимулювання викладання китайської мови, а також підвищення якості такого викладання [7; 9; 10].

Слід звернути увагу на покращення організаційних та фінансових умов для забезпечення навчання китайської мови в українських ЗВО. Адже більшість респондентів заявили, що були б готові організувати або розширити вивчення китайської мови, якби отримали необхідну організаційну та фінансову підтримку з китайського боку.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у подальшому дослідженні проблем і труднощів організації викладання та вивчення китайської мови в Україні, а також причин відсутності освіти китайською мовою в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про засади державної мовної політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text>
2. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Захарін С. В., Лі Інін, Ван Веньцянь. Активізація українсько-китайського економічного співробітництва. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка*. 2016. Вип. 2. С. 28–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2016_2_6
4. Кірносова Н. Викладання китайської мови в Україні: на витоках. URL: <https://sinologist.com.ua/vikladannya-kitajskoyi-movi-v-ukrayini/>
5. Мателешко Ю. П. Культурно-освітній напрям «м'якої сили» Китаю в Україні: інституційний аспект (2007–2021). URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/56847/1/Kulturno_osvitnii_napri_am_miakoi_syly_Kytaiu_v_Ukraini.pdf
6. На офіційному сайті України з'явилася китайська мова. URL: <https://mfa.gov.ua/news/na-oficijnomu-sajti-ukrayini-zyavilasya-kitajska-mova>
7. Проект «Один пояс – один шлях»: можливості для України / В. Поворозник, В. Перебийніс. Київ: МЦПД, 2015. 31 с.
8. Чен В. Китайська мова в Україні – п'ятдесят років. URL: <https://sinologist.com.ua/kitajska-mova-v-ukrayini-pyatdesyat/>
9. Kaszmariski M. The New Silk Road: a versatile instrument in China's policy. OSW Centre for Eastern Studies, 2015. No. 161. 89 p.
10. Moldavchuk R., Odotiuk I. The strategic partnership of China and Ukraine. *Modern science*. 2016. No. 2. P. 77–82.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy "Pro zasady derzhavnoi movnoi polityky". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text> [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
3. Zakharin, S. V., Li, Inin, Van, Ventsian. (2016). Aktyvizatsiia ukrainsko-kytayskoho ekonomichnoho spivrobitnytstva. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomika, issue 2*, 28–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2016_2_6 [in Ukrainian].
4. Kirnosova, N. Vykladannia kytayskoi movy v Ukraini: na vytokakh. URL: <https://sinologist.com.ua/vikladannya-kitajskoyi-movi-v-ukrayini/> [in Ukrainian].
5. Mateleshko, Yu. P. Kulturno-osvitnii napriam "m'iakoi syly" Kytaiu v Ukraini: instytutsiynyi aspekt (2007–2021). URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/56847/1/Kulturno_osvitnii_napri_am_miakoi_syly_Kytaiu_v_Ukraini.pdf [in Ukrainian].
6. Na ofitsiinomu saiti Ukrainy z'iyavilasya kytayska mova. URL: <https://mfa.gov.ua/news/na-oficijnomu-sajti-ukrayini-zyavilasya-kitajska-mova> [in Ukrainian].
7. Proekt "Odyn poias – odyin shliakh": mozhlyvosti dlia Ukrainy. V. Povoroznyk, V. Perebyinis (Eds.). (2015). Kyiv: MTsPD [in Ukrainian].
8. Chen, V. Kytayska mova v Ukraini – p'iatdesiat rokiv. URL: <https://sinologist.com.ua/kitajska-mova-v-ukrayini-pyatdesyat/> [in Ukrainian].
9. Kaszmariski, M. (2015). The New Silk Road: a versatile instrument in China's policy. OSW Centre for Eastern Studies, No. 161.
10. Moldavchuk, R., Odotiuk, I. (2016). The strategic partnership of China and Ukraine. *Modern science*, 2, 77–82.